

Kirkon Tutkimus ja koulutus -yksikön toimintakertomus 2022

1. Johdanto

Kirkon tutkimus ja koulutus -yksikkö aloitti toimintansa vuoden 2022 alusta. Sen tehtävänä on kirkon, uskonnollisen elämän ja yhteiskunnan muutosten tutkimus sekä kirkon henkilöstökoulutus, koulutuksen koordinointi ja koulutuspoliittinen vaikuttaminen. Tutkimus tuottaa tietoa kirkon kehittämisen tueksi organisaation eri tasoille sekä tuottaa yhteiskunnalle tietoa kirkosta. Tutkimus myöntää apurahoja kirkon ja seurakuntien päätöksenteolle ja toiminnan kehittämiseen tarpeelliseen tutkimukseen.

Koulutus toteuttaa kirkon työntekijöiden henkilöstökoulusta, jonka pääpaino on pastoraalitutkinnossa ja erityiskoulutuksissa. Henkilöstökoulutuksen koordinaatio toteutuu verkostomaisessa yhteistyössä kirkon töihin kouluttavien laitosten, kirkollisten palvelujärjestöjen sekä muiden koulutuspalvelujen tuottajien kanssa. Kirkkohallituksen koulutuspoliittista vaikuttamistoimintaa tehdään yhteistyössä Kirkon työmarkkinalaitoksen ja Kirkkohallituksen muiden osastojen kanssa.

2. Keskeiset tapahtumat vuonna 2022

Uuden yksikön toiminnan aloittaminen vuoden 2022 alussa merkitsi tehtävien uudelleenjärjestelyä. Yksikön vs. johtajana aloitti vuoden alussa Veli-Matti Salminen, ja elokuussa tehtävää palasi hoitamaan Hanna Salomäki. Koulutuskeskuksen johtajan tehtävä muutettiin koulutuspäällikön tehtäväksi, jossa vuoden alusta aloitti Ulla Tuovinen. Keskusten yhdistäminen edellytti yhteisen toimintakulttuurin rakentamista. Uuden yksikön sisäinen vuorovaikutus on vahvistunut ja sille on luotu rakenteita (mm. teemoitetut/profiloidut työntekijäkokoukset, viestinnän kehittäminen), lisäksi on perehdytty yksikön työalueiden sisältöihin ja toimintaprosesseihin (tutkimus, koordinaatio, koulutuspoliittinen vaikuttaminen). Yksikköön tehtiin useita rekrytointeja: musiikin ja moniammatillisen jumalanpalveluselämän kouluttajaksi valittiin MuM Anna Pulli-Huomo, jumalanpalveluselämän ja spiritualiteetin kouluttajaksi TM, Diploma of Spirituality Henri Järvinen, tilastoasiantuntijaksi FM Hanna Kurkinen ja julkaisukoordinaattoriksi FM Anu Miller.

a) Kirkon yhteiskunnalliseen rooliin liittyvä tutkimushanke

Vuoden 2022 päätutkimushankkeen ”Kirkko yhteiskunnassa” tavoitteena on analysoida kirkon rooliin ja sen muutokseen sekä uskonnonvapautteen liittyviä teemoja. Tutkimuksen käsikirjoitusta valmisteltiin ja toteutettiin uskonnonvapautteen liittyvä kysely. Uskonnonvapauden 100-vuotisjuhlan merkeissä yksikkö aloitti Kirkko ja tutkimus -blogissa tematiikkaan liittyvien postausten sarjan. Yksikkö osallistui kansainväliseen tutkimushankkeeseen *Complexity and Beyond in Studies of Religiosity in Nordic Countries*, jossa tavoitteena on kehittää aiempaa täsmällisempi ja monitahoisempi kuva uskonnon asemasta Pohjoismaissa. Hankkeessa järjestettiin 2022 kaksi kansainvälistä seminaaria ja tekeillä on artikkelikokoelma.

b) Pitkittäistutkimushankkeiden edistäminen

Tutkimuskeskus kokoaa pitkittäistutkimuksen avulla jatkuvasti täydentyvää tietovarantoa useista teemoista. Vuoden aikana valmistui nelivuotiskertomuksen havaintoihin syventyvän tutkimushankkeen julkaisu Suomalainen spiritualiteetti 2020-luvun Suomessa, joka analysoi uskonnollisuuden keskeisiä muutoksia. Barometrijulkaisu Muuttuva ja muuttava diakonia. Diakoniabarometri 2022 käsitteli ajankohtaisia diakonian kysymyksiä. Diakonia-ammattikorkeakoulun kanssa toteutettavassa pitkittäistutkimushankkeessa koottiin tietoa eri puolella Suomea sijaitsevista seurakunnista. Hankkeen ensimmäinen raportti julkaistiin vuonna 2022. Kasvu kirkon työntekijäksi -tutkimushankekokonaisuudessa tutkimus osallistui Itä-Suomen yliopiston

vetämän *Maisterista papiksi*-hankkeen työskentelyyn. Uskonnot Suomessa -hankkeessa on koottuna nyt yli 1100 Suomessa toimivan uskonnollisen yhteisön tiedot.

c) Ajankohtaisiin yhteisiin hankkeisiin osallistuminen

Tutkimus on tiiviisti mukana Kirkkohallituksen yhteisissä hankkeissa. Siunauksen signaalit -tulevaisuus-selonteossa asiantuntijat tuottivat sisältöjä ja tilastovisualisointeja. Yksikkö osallistui kirkon Millenniaalien kirkko -kärkihankkeeseen, jossa pureuduttiin kyseisen ikäryhmän ajatteluun ja kirkkosuhteeseen. Tutkimus valmistui vuoden 2022 aikana ja se julkaistiin alkuvuonna 2023. Yksikön johtaja oli mukana tiedolla johtamisen hankkeessa ja Kirkkohallituksen tilannekuvatiimissä. Seurakuntavaaleissa tutkimuksella oli vastuuta suunnittelu-, viestintä-, tulospalvelu- ja analyysitehtävissä. Ajankohtaisisten kyselyiden sarjaa jatkoi Ukraina-kysely, jossa selvitettiin seurakuntien toimintaa ukrainalaisten pakolaisten parissa.

d) Kirkon henkilöstökoulutuksen selvitys, vaikuttavuuden arviointi ja toimintalinjausten laadinta

Toimintalinjausten pohjaksi koottiin tietoa koulutusten asiakkuuksista, kustannuksista, koulutusten toteutuksesta ja vaikuttavuudesta. Selvityksen ja sen pohjalta laadittavien toimintalinjausten tavoitteena on, että kirkon henkilöstökoulutus vastaa seurakuntien osaamistarpeisiin ja henkilöstön osaamisen kehittämiseen, ja että koulutuksiin osallistuminen on taloudellisesti mahdollista.

e) Kirkon tutkimuksen ja koulutuksen koulutusfunktion johtamistehtävän kehittäminen, selkiyttäminen ja vahvistaminen Kirkkohallituksessa

Tutkimus ja koulutusyksikön toiminnan käynnistymisen sekä toiminnallisen osaston uudelleen organisoimisen seurauksena kirkon henkilöstökoulutusta, sen koordinoitua ja johtamista selkeytettiin. Lisäksi koulutuspoliittisen vaikuttamistoiminnan painopisteitä, tavoitteita, koordinaatiota, tehtäväjakoja sekä käytettävissä olevia resursseja jäsennettiin uudelleen kirkkohallituksessa. Tavoitteena on ollut sisäisen yhteistyön ja toiminnan vaikuttavuuden parantuminen.

3. Tavoitteiden toteutuminen

Tehtävien ja prosessien selkiyttäminen organisaatiomuutoksessa

Arvio: *Toteutui hyvin.* Yksikkö on määritellyt perustoimintojen mallia tutkimuksen ja koulutuksen kesken (mm. vastuut, kokoustoiminta, päätöksentekoketjut, viestinnän muodot) sekä yksikön roolia suhteessa muuhun Kirkkohallitukseen ja sen tehtäviin (mm. toiminnallinen osasto/koulutus). Työntekijöiden ja yksikön tehtäväalueiden parempi tunteminen on kehittänyt ja vahvistanut luontevaa yhteistyötä. Yksikön johtajan ja koulutuspäällikön tehtäväjako on koettu selkeänä. Vuonna 2022 yhteistyötä oli eniten datan keräämisessä ja analysoinnissa.

Osallistumme aktiivisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vahvistamme vaikuttamistoimintaamme

Arvio: *Toteutui hyvin.* Aktiivisella tutkimusviestinnällä yksikkö on nostanut uskontoon ja kirkkoon liittyviä teemoja julkiseen keskusteluun. Yksikön näkyvyys lisääntyi edellisvuotisesta. Haastatteluiden määrä lisääntyi: tutkimuksen asiantuntijat antoivat lähes 90 haastattelua. Tutkijat ja johtaja pitivät 74 esitelmää ja muuta puheenvuoroa. Tieteellisiä artikkeleita valmistui kymmenen ja yleistajuisia neljä. Tämän lisäksi julkaistiin 27 blogia ja 19 muuta tekstiä sekä toimitettiin kolme kirjaa. Refereelausuntoja annettiin 12. Tutkimuksen työntekijät olivat mukana lähes neljässäkymmenessä työryhmässä (kirkolliset, akateemiset ja yhteiskunnall-

liset). Sosiaalisen median seuraajamäärät lisääntyivät edellisvuotisesta (fb +44 %, twitter +41 ja instagram +27 %)

Tuemme seurakuntien työtä kehittämällä tiedon visualisointia ja yhtenäistämistä (tutkimus)

Arvio: *Toteutui osittain*. Tutkimus on ollut tiiviisti mukana kirkon tiedolla johtamisen hankkeissa, joissa käsitellään ja kehitetään sekä paikallistason että kokonaiskirkon prosesseja tutkitun tiedon hyödyntämiseksi kirkon päätöksenteossa. Koulutuksen ja tutkimuksen yhteistyönä on kehitetty tilastotietojen hyödyntämistä ja niiden visualisointeja (mm. Johtamisen peili). Tutkimus oli tiiviisti mukana mm. seurakuntavaalien viestinnässä. Nelivuotiskertomukseen suunniteltiin hiippakuntia koskevaa lisävisualisointia.

Systemaattisen tiedon kerääminen pitkittäistutkimusten avulla ja tiedon monipuolistaminen

Arvio: *Toteutui osittain*. Eri alojen barometriaineistoissa on koottu aikasarjaa keskeisistä sisällöistä. Yhdessä nelivuotiskertomukseen liittyvien aineistojen kanssa on voitu luoda monipuolista kuvaa keskeisiltä toiminnan kentiltä. Diakonia-ammattikorkeakoulun kanssa toteutetussa pitkittäistutkimuksessa vahvistettiin alueellisen tiedon keruuta ja laadullisen aineiston saantia.

Koulutuksen koordinaation järjestäminen

Arvio: *Toteutui osittain*. Kirkkohallituksessa koulutuksen koordinaatiota jäsennettiin päivittämällä tehtävää ja toimintaperiaatetta kuvaavia dokumentteja. Samalla päivitettiin yhteiset toimintarakenteet.

Sähköinen oppimisympäristö Peda.net otettiin laajasti käyttöön Kirkon keskusrahaston toiminnassa. Kirkkohallituksen järjestämän koulutustoiminnan kehittäminen ja uudistaminen on aloitettu moduulirakenteisten erityiskoulutusten uudistamisella yhteistyössä kirkkohallituksen eri osastojen kanssa.

Koulutuspoliittinen vaikuttamistoiminnan järjestäminen

Arvio: *Toteutui hyvin*. Tutkimus ja koulutus -yksikkö johtaa Kirkkohallituksen toteuttamaa koulutuspoliittista vaikuttamistoimintaa. Vuonna 2022 aloitti asiantuntijaverkosto Osaamisen ennakkoinnin ja koulutuspolitiikan yhteistyöverkosto (OKY), jota koordinoi Tutkimus ja koulutus. Verkoston asiantuntijat edustavat Kirkkohallituksen eri osastoja ja yksiköitä. Tämä selkeytti yksikön roolia ja tehtävää koulutuspoliittisen vaikuttamistoiminnan johtajana Kirkkohallituksessa. Kirkon henkilöstön osaamisen ennakkointia sekä koulutuspoliittista vaikuttamista toteutetaan seuraavilla sektoreilla: varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus, lukiokoulutus, toisen asteen ammatillinen koulutus, vapaan sivistystyön koulutus sekä korkeakoulukoulutus. Lisäksi verkosto seuraa ja koordinoi katsomuskasvatuksen ja uskonnonopetuksen vaikuttamiseen liittyvää vaikuttamista.

OKY on laatinut yhteiset koulutuspoliittisen vaikuttamistoiminnan painopisteet ja tavoitteet kuluvalle KKH:n strategiakaudelle. OKY on arvioinut ja selkeyttämässä myös koulutuspoliittisen vaikuttamisen prosesseja, esimerkiksi luotiin KKH:n yhteinen koulutuspoliittisten lausuntojen prosessimalli. Vaikuttamistoiminnan pitkäkestoisten painopisteiden arvioiminen ja päivittäminen on käynnissä.

Tulevaisuuden näkymät

Yhteiskunnassa jatkuvan oppimisen, tiedon ja tiedolla johtamisen rooli on korostunut. Kirkkohallituksen taloustilanteen vuoksi tutkimuksen apurahoihin jouduttiin tekemään merkittävä leikkaus, jonka vuoksi kyettiin tukemaan selvästi aiempaa pienempää määrää (10) tutkimushankkeita (22 hanketta v. 2021). Kehi-

tyksen myötä kirkkoa koskevan tutkimustiedon kokoaminen on entistä enemmän kirkon oman tutkimustoiminnan varassa. Tutkimuskeskuksessa kerätty tietovaranto on Suomessa ainutlaatuinen, eikä sitä ole saatavissa muualta. Tiedonkeruun turvaaminen jatkossakin edellyttää aktiivisia toimia.

Kirkon henkilöstökoulutuksessa ja koulutuksen verkostoissa on havaittu kirkon työntekijöiden ja opiskelijoiden kirkollisen taustan ja tietämyksen oheneminen. Koulutuskyselyissä on todettu kirkon oman henkilöstökoulutuksen positiivinen vaikutus työmotivaatioon, työhön sitoutumiseen, identiteettiin kirkon työssä ja kokemukseen kirkon merkityksellisyydestä. Hengellisen elämän tukeminen kuuluu kirkon vastuulle, ja tämä toteutuu omassa henkilöstökoulutuksessa. Jotta kirkko jatkossakin voi toteuttaa ydintehtäväänsä, korostuu tulevaisuudessa niin opiskelijoiden kuin jo kirkon työssä toimivien ammatillisen identiteetin ja hengellisen elämän tukeminen. Henkilöstökoulutuksen on kyettävä myös tarjoamaan tukea jatkuvalle oppimiselle.

Henkilöstökoulutuksen opiskelija-aines on polarisoitunutta: osalla osaaminen on vahvaa, osalla perusasioiden haltuunotto on vielä kesken. Lisäksi osallistujissa on aiempaa enemmän monenlaisia oppijoita.

Hiippakunnat ja Kirkkohallitus ovat arvioineet työvoiman saatavuuden edelleen vaikeutuneen, mikä lisää myös nykyisen henkilöstön kuormittuneisuutta. Kirkon tehtävien veto- ja pitovoima on heikentynyt oleellisesti. Kirkon tehtäviin opiskelevien ja kirkon työhön rekrytointiin on pikaisesti kiinnitettävä huomiota kokonaiskirkon tasolla yhteistyössä kouluttavien laitosten, hiippakuntien, seurakuntien ja Kirkon työmarkkinalaitoksen kanssa.

4. Taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Koulutuksen osalta talouden tulokertymä jäi vajaaksi. Syynä tähän oli tammikuussa 2022 tapahtunut vesivahinko, jonka vuoksi koulutukset siirrettiin verkkoympäristöön tammi-maaliskuun ajaksi. Tämä vaikutti majoitustulojen kertymään, joka jäi suunniteltua pienemmäksi. Tuottojen toteuma oli 79,6 %, kulujen 92,3 % ja toimintakate 102,9 %. Tutkimuksen palkkakuluissa näkyy menehtyneen työntekijän palkkakulut, jonka vuoksi henkilöstökuluissa on ylijäämää. Tuottojen toteuma oli 134,0 %, kulujen 87,8 % ja toimintakate 87,1 %.

Kuva: Tutkimus ja koulutus matkalla Suomenlinnaan yksikön avajaisten jälkeen toukokuussa 2022. Kuvaaja Ulla Tuovinen